

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA EKOLOGIE KRAJINY

ANALÝZA VLIVŮ TURISMU NA OCHRANU
PŘÍRODY A KRAJINY V PODMÍNKÁCH SVAZKU
MĚST A OBCÍ MILEVSKO
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Karel Houdek

Bakalant: Aneta Marvalová

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením Mgr. Karla Houdka. Další informace mi poskytl konzultant práce Pavel Hroch. Uvedla jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpala.

V Praze dne 29. 4. 2011

.....

Poděkování

Děkuji především svému vedoucímu práce, kterým je Mgr. Karel Houdek za jeho ochotu a profesionální přístup. Dále bych chtěla poděkovat svému konzultantovi Pavlu Hrochovi.

V Praze dne 29. 4. 2011

.....

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá vyhodnocením současného stavu turismu a jeho vlivů na ochranu přírody a krajiny v zájmovém území Kovářovska. Cestovní ruch se v daném území rozvíjí nejen kvůli své vhodné lokalitě ve středním Povltaví u Orlické přehrady, ale pomáhá tomu také vznik a rozvoj turistických či cykloturistických tras a jejich vhodná vybavení. Tento zvyšující se zájem o navštívení místních přírodních, krajinných či kulturních krás sebou ovšem přináší kromě pozitivních vlivů také ty negativní.

Budou zde uvedena vhodná řešení pro potlačení negativních vlivů turismu. Tomu poslouží jejich analýza, provedená na základě sběru dat o řešené problematice. Tyto návrhy by měly pomoci udržení současného stavu přírodních krás a krajinných prvků a do budoucna i jeho zlepšení. Dostatek zdravé a pěkné přírody či krajiny zaručí i příliv turismu, který bude i přísunem finančních prostředků, a ty mohou posloužit k její osvětě a ochraně. Podklady pro vytvoření těchto návrhů vznikaly především autorovým vlastním průzkumem a znalostí zájmového území, spoluprací se starostou obce Kovářov a informacemi získanými v doporučené literatuře.

Klíčová slova: cestovní ruch, negativní vliv, turistika, životní prostředí

Summary

The aim of this study is to evaluate current state of tourism and its impacts on nature and landscape protection in the area of Kovářov. Tourism is in the progress in the area not only because of its suitable location in central watershed of Vltava near Orlik dam, but also because of building and developing tourist and cycling routes and its appropriate equipment. This increasing interest in visiting the local natural and cultural beauty of the landscape brings not only positive effects, but the adverse effect too.

There are given adequate solution for suppressing the negative effects of tourism in this study. For that reason there is an analysis, conducted by collecting data about the issue. These proposals should help to maintain the current state of the natural beauty and landscape elements, and for the future improvement. Plenty of healthy and beautiful natural landscape guarantees the influx of tourism, which will also supply funds, which can be used for education and protection of local nature. The data for creation of these designs were created primarily by the author's own research and knowledge of the area, cooperation with the mayor of Kovářov and information obtained in the recommended literature.

Keywords: travel services, negative impact, tourism, environment

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
2. CÍLE PRÁCE	8
3. LITERÁRNÍ R REŠERŠE	9
3.1 Historie a vznik cestovního ruchu	9
3.2 Definice cestovního ruchu	11
3.3 Vymezení základních pojmů	15
3.4 Typologie cestovního ruchu	17
3.5 Sužby v cestovním ruchu.....	19
3.5.1 Ubytovací služby	19
3.5.2 Stravovací služby.....	20
3.5.3 Dopravní služby.....	21
3.6 Kulturní dědictví a památky v cestovním ruchu.....	22
3.7 Historie ochrany přírody a krajiny.....	23
3.8 Definice ochrany přírody a krajiny	23
4. CHARAKTERISTIKA STUDIJNÍHO ÚZEMÍ	24
5. METODIKA.....	27
5.1 Sběr dat.....	27
5.2 Analýza dat.....	28
6. SOUČASNÝ STAV TURISMU A ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	31
7. VÝSLEDKY A DOPORUČENÍ	34
8. ZÁVĚR	37
9. PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	38
10. PŘÍLOHY.....	40

1. ÚVOD

Cestovní ruch- turismus se z hlediska příjmů, zaměstnanosti, rozvíjejících se forem a druhů, počtu účastníků i poskytovatelů služeb, zvyšujícího se počtu cílových oblastí či počtu i kvality nabízených produktů stává rostoucím společenským kolosem, který do sebe vtahuje vše kolem sebe. Vedle toho stojí ochrana přírody a krajiny vybavená rostoucími poznatky a nástroji, které mají vliv na člověka jako na klíč k efektivitě této ochrany a změně priorit rozvoje po průmyslové společnosti. Je velmi důležité, aby společné zájmy těchto dvou oborů došli k rozumnému kompromisu. Ze strany ochrany přírody a krajiny se jedná o tvorbu příjmů pro budoucí investice do její osvěty, podporuje a zlepšuje představu o této ochraně, zlepšuje vzájemné vztahy mezi lidmi, ať již jsou to místní obyvatelé, návštěvníci či podnikatelé ke krajině a přírodě. Pro turismus je tato ochrana velmi důležitá, protože jinak by museli do nejatraktivnějšího produktu cestovního ruchu, jakým neporušená příroda a krajina rozhodně jsou, aktéři investovat mnoho vlastních prostředků. Ochrana přírody je pro turismus také velkým propagátorem svých produktů. (Pásková, Zelenka, 2009 in Zelenka, Mls 2009)

Tato práce se bude zabývat vlivy turismu na ochranu přírody a to na území, které spadá do Svazku obcí Milevska. Tento dobrovolný svazek založený roku 1997 za účelem zlepšení sociálního a ekonomického rozvoje oblasti má v současnosti 25 členských obcí. K jeho hlavním cílům patří řešení sociálního a ekonomického rozvoje regionu a toto řešení pak realizovat. Činnost tohoto svazku vychází z daného programu, do kterého patří především podpora rozvoje ekonomického potenciálu a rozšiřování podnikatelských aktivit, podpora, zahrnující školství, sociální péči, kulturu a zdravotnictví, podpora rozvoje turistika a jistá reklama v oblasti cestovního ruchu, péče o ochranu a tvorbu životního prostředí, o krajinu, účast na řešení problémů dopravy a dopravní obslužnosti a řešení technické infrastruktury.

Konkrétně se jedná o Kovářovsko, které je propleteno velkým množstvím turistických či cykloturistických tras a nachází se ve velmi příjemném kraji, zvláště pak v letních měsících, ve středním Povltaví. Nabízí i nespočetné množství kulturních či přírodních památek, které zvyšují turismus v této oblasti. Tato práce je tvořena proto, aby ukázala na to jaký vliv má zvyšující se turistický ruch na tomto území na ochranu přírody a krajiny.

2. CÍLE PRÁCE

Cílem této práce je vyhodnocení současného stavu turismu a jeho vlivu na ochranu přírody a krajiny v zájmovém území Kovářovska. Dále pak dostatečné rozebrání těchto vlivů, které napomůže návrhům pro udržení současného stavu a do budoucna i jeho zlepšení. K dosažení těchto cílů velmi dobře poslouží vlastní znalost zájmového území a jeho podrobný průzkum, spolupráce se starostou obce Kovářov a podklady získané v doporučené literatuře.

Očekávaným vlastním přínosem této práce je návrh na vhodné řešení negativního vlivu turismu na přírodu a krajinu v zájmovém území.

3. LITERÁRNÍ R REŠERŠE

3.1 Historie a vznik cestovního ruchu

Cestovní ruch je v původním významu obdobou slova cestování. Cestovní ruch je postupně spojován s využitím volného času, s poznáváním a rekreací mimo místo trvalého bydliště.(Petrů, 2007)

Již u starověkých civilizací byl cestovní ruch zdrojem cenných informací, které pomáhali přípravě na budoucí povolání obchodníka, politika nebo vojevůdce. Písemně jsou zaznamenány popisy zemí (Herodotos, Diodóros, Strabón). Získávání informací napomáhají cestovní průvodci (Pausánios – řecké pamětihodnosti, Peregrinatio Aetherae), informace dostává grafickou podobu v mapách (Peutingerova mapa). Mapy se neustále zdokonalují, oblasti, kde chybí informace, jsou označovány za konec světa. Představa kulatého světa a stále nedokonalé mapy, jsou průvodcem objevitelů nových kontinentů a zemí (M. Polo, K. Kolumbus).(Zelenka a kol., 1996)

Z literatury je možné nalézt mnoho odkazů na to, že lidé cestovali již v daleké minulosti. Většinou se autoři shodují v tom, že začátky moderního cestovního ruchu lze najít nejdříve v 17. a 18. století, a to zejména při cestování šlechticů a tovaryšů za získáváním zkušeností. V této době se také vyskytují první zmínky o průvodcích, kteří pocházeli převážně z řad důvěryhodného místního obyvatelstva nebo zcestovalých krajanů. Jejich úkolem bylo především chránit cestující před nebezpečím přepadení na jejich cestě, možnostech ubytování a stravování i o krajině a zvycích místních lidí. Masová forma cestovního ruchu se začala projevovat až v druhé polovině 19. století a největší rozmach ve světě začal po 2. světové válce, respektive v posledních třech desetiletích 20. století.

Vznik a další vývoj cestovního ruchu je spojen hlavně se dvěma lidskými potřebami, a to s potřebou rekreace (oddychu, odpočinku), a potřebou poznávání (lidí, zvyků, krajiny). Tyto potřeby se začaly ukazovat s rozvojem společnosti a jejích výrobních sil. Vznik tovární výroby v počátcích provázený obtížnými pracovními a bytovými podmínkami a velmi dlouhou pracovní dobou vyvolával potřebu odpočinku mimo

běžné prostředí, a to nejčastěji v přírodě nebo jiných příjemných a odlišných místech. (Petrů, 2007)

Účast na cestovním ruchu se tak stala určitým jednáním člověka, ve kterém se odrážely jeho potřeby, zájmy, cíle, ale i podmínky pro jejich realizaci. Tato účast se v poválečném období stala jedním z měřítek životní úrovně, součástí spotřeby, charakteristickou téměř pro všechny vrstvy obyvatelstva. (Indrová a kol., 2007)

Rozvoj výrobních sil a dělba práce vyvolaly ve společnosti hned několik potřeb, které je možné považovat za základní příčiny moderního cestovního ruchu. Je to potřeba obnovovat spojení s přírodou jako zdrojem regenerace pracovních schopností. Další je potřeba vzdělávání jako předpoklad pro uplatnění se v nových výrobních podmínkách a potřeba poznání nových výrobních způsobů pro urychlení dalšího technického rozvoje. Stejně jako potřeba obnovování styku s lidmi, které nové výrobní podmínky od sebe oddělili, ale i nové navazování styku s lidmi umožňující poznávání a výměny zkušeností.

Cestovní ruch nevznikl tedy pouze z touhy člověka spatřit přírodní krásy a historické památky ani v důsledku migračního pudu lidí. Vznikl na základě určitého stupně vývoje, zejména materiálních podmínek života společnosti. Rozvoj výrobních (ekonomických) sil nepřinesl jen vznik potřeb vyvolávajících cestovní ruch, ale také vytvořil i základní podmínky pro uspokojování těchto potřeb. (Petrů, 2007)

Cestovní ruch je však nejen stále výraznější složkou spotřeby obyvatelstva, ale stále více i výraznou ekonomickou složkou. Aby účast cestovního ruchu byla realizovaná, musí být zabezpečena široká škála ekonomické činnosti (služeb, zboží). Což vyplývá ze skutečnosti, že účast na cestovním ruchu je realizovaná mimo trvalé bydliště. Do míst cestovního ruchu se lidé musí přepravit, nutné jsou podmínky pro jejich pobyt, i pro samotné využití jejich volného času, které je vlastním motivem této účasti. Tím se cestovní ruch stává i důležitou součástí podnikatelských příležitostí a zároveň i faktorem rozvoje regionálních celků, národní i světové ekonomiky. (Indrová a kol., 2007)

3.2 Definice cestovního ruchu

Cestovní ruch je velmi složitým jevem a velké množství oborů, které zahrnuje tak činí velmi obtížným i jeho přesné a z hlediska teorie i praxe jednotné definování. Důkazem toho je celý dosavadní vývoj definování tohoto jevu. S vývojem cestovního ruchu jako společenského a ekonomického jevu se mění i jeho definice a vymezení. Autoři zde definují tento jev z jeho různých stránek, mnohdy je to ovlivněno tím, z jakého hlediska vědní disciplíny je cestovní ruch zkoumán a definován. (Indrová a kol., 2007)

Úplné začátky zkoumání tohoto jevu, tedy cestovního ruchu, jsou odrazem v definicích, které nám poskytuje především (Stradner, 1905), (Schullern, 1911) nebo (Morgenroth, 1927) a další autoři, kteří se snažili oddělit cestovní ruch od širšího pojmu, kterým je samotné cestování (Freyer 2006 ex. Stradner 1905, Schullern 1911, Morgenroth 1927).

V dalších definicích je kladen důraz na rozlišení pojmu cestovní ruch a cestování, ale zabývá se i řešením sociálních či ekonomických stránek tohoto jevu. (Indrová a kol., 2007)

Například (Knebel 1960 ex. Bormann 1931) uvádí ve svém díle definici, podle které je možno chápat cestovní ruch jako „ cesty, které jsou podnikány za účelem odpočinku, zábavy, povolání a obchodu nebo i z jiných příčin (zvláštní události) a dochází při tom k dočasné změně místa trvalého bydliště. Nepatří k tomu, ale dojíždění za stálou prací“. Autor se zde snaží zdůraznit nepravidelnost a dočasnost cest, při kterých není úmysl se usadit natrvalo. (Indrová a kol.,2007)

Jinak pojal svou definice R. Gluckmann jako „ sumu určitých vztahů mezi různými lidmi, kteří se nachází na nějakém místě jen přechodně a mezi místními obyvateli“. V této definici je spíše kladen důraz na sociologické pojetí tohoto jevu, a to na základě toho, jaké mezilidské vztahy vznikají při účasti na cestovním ruchu (Indrová a kol. 2007 ex R. Gluckmann).

Fedor (1937) pak chápe cestovní ruch jako „ opakující se příliv a odliv lidí do daného místa či státu“. Tato definice zdůrazňuje především přepravu a přemístění, také

zahrnuje vztahy mezi místem bydliště cílem cesty.(Indrová a kol.,2007 ex. Fedor 1937)

(Poser 1939) definuje cestovní ruch jako „lokální nebo územní shromáždění cizinců s přechodným pobytem, podmiňující vznik vzájemných vztahů na jedné straně mezi cizinci a místním obyvatelstvem, na druhé straně mezi místem a jeho krajinou". Autor se zde zabývá zdůrazněním především změn, které jsou způsobovány v místech cestovního ruchu, včetně vztahů mezi účastníky tohoto jevu a místním obyvatelstvem.(Indrová a kol., 2007)

(Ogilvie 1933) stejně jako (Norval 1936) si jako jedni z mála autorů všímají úplně odlišného a nepříliš zdůrazňovaného pohledu. Oni chápou cestovní ruch jako „ ekonomický jev, který je spojený se spotřebou hmotných či nehmotných statků, hrazených z prostředků, které jsou získány v místě trvalého bydliště“. Zde se autoři zabývají ekonomickým pohledem na tento jev a to především z hlediska cestovního ruchu jako součásti spotřeby obyvatelstva, která je doprovázena přesunem kupních fondů do míst cestovního ruchu.(Indrová a kol., 2007 ex. Ogilvie 1933, Norval 1936)

Definici, která ovlivnila výzkum a definování cestovního ruchu, byla představena švýcarskými vědci, kterými jsou (Hunziker a Krapf 1942), jež chápou tento jev jako „ souhrnné označení vztahů a jevů, které vznikají na základě cest a pobytů místně cizích osob, pokud nesledují svým pobytem usídlení a není s ním spojená žádná výdělečná činnost. Tato definice se stala jistým východiskem pro následující vývoj definování cestovního ruchu a to především v poválečném období, ale i v současné době.(Indrová a kol., 2007)

V. Dohnal (1969) definuje cestovní ruch jako "cestu uspokojování lidských potřeb v oblasti rekreace, turistiky a kultury, ale jen tehdy, když k němu dochází mimo běžné životní prostředí a ve volném čase".

(Kopšo 1969) zase chápe cestovní ruch z motivačního hlediska poněkud zúženě "cestovní ruch je forma uspokojování lidských potřeb reprodukce fyzických a duševních sil člověka vyjma jeho běžné životní prostředí a ve volném čase".

Podobným přístupem k věci vznikla definice, kterou představil (Kašpar 1986) podle něhož je možné chápat cestovní ruch jako „cestování a dočasný pobyt lidí mimo

místo trvalého bydliště, ve volném čase a za účelem odpočinku, poznání a spojení mezi lidmi".

(Kaspar 1989) švýcarský profesor pojal cestovní ruch jako „souhrn jevů a vztahů, vyplývajících z cestování a pobytu osob, pro které místo pobytu (cestovního ruchu) není místem trvalého bydliště ani místem pracoviště“.

Všechny uvedené definice jako i řada dalších, které by bylo možno uvést, jsou důkazem toho, jak velmi obtížné a složité je definování tohoto jevu, kterým je cestovní ruch s vytížením velkého množství oborů a mnohostrannosti. Cestovní ruch je tedy nutno chápat z obou jeho stránek, ať už je to cestovní ruch jako způsob uspokojování potřeb nebo je to cestovní ruch jako oblast podnikatelských příležitostí ve velkém množství oborů lidské činnosti a tak i jako významná část ekonomiky společnosti. Je tedy zřejmé, že složitost a mnohotvárnost cestovního ruchu dává možnost uplatnění v různých přístupech v jeho pojetí i dalším zkoumání. (Indrová a kol., 2007)

Existuje celá řada podmínek, tedy činitelů, které působí na rozvoj cestovního ruchu. Ty lze rozdělit do několika základních skupin v praxi i teorii nejpoužívanějších. Patří sem skupina ekonomických, ekologických, demografických, pracovních, materiálně-technických, administrativních činitelů.

Mezi ekonomické činitele patří hlavně celková úroveň státní ekonomiky, která je vyjádřena hrubým domácím produktem a to složením platební bilance. Také sem patří dosažený stupeň materiální stránky životní úrovně, fond volného času, který působí na zvyšování účasti a cestovním ruchem, když dochází k prodlužování délky placené dovolené a volna koncem týdne. Potom sem patří také výše upotřebitelných příjmů obyvatelstva a celková úroveň cena trhu zboží a služeb.

K ekologickým činitelům se řadí příznivé přírodní podmínky a celkové životní prostředí. Patří sem dostatečné množství zajímavého rekreačního prostoru, přírodní atraktivity, příznivé klima a čistý vzduch. Mezi životním prostředím a cestovním ruchem platí nepřímá úměra. Je známo, že čím větší je obec, hustota osídlení a urbanizace, tím je životní prostředí více poškozená a to má jistý vliv na vycestování obyvatel do míst s lepším prostředím, většinou to bývá do přírody. Lidé často cestují

k moři, řekám, jezerům, ale hlavně za čistým vzduchem a přírodními krásami. Je prokazatelné, že obyvatelé ze studených území cestují do teplejších, z vnitrozemí k moři a z krajiny bez výrazného reliéfu směřují do zajímavějších oblastí. Tato zjištění pak umožňují lepší nabídku v rámci marketingových plánů, ať už jsou to cestovní kanceláře, hotelové či dopravní společnosti a další subjekty. Zvýšení cestovního ruchu však může životní prostředí negativně ovlivnit.(Petrů, 2007)

Demografický činitel zahrnuje všechny informace týkající se obyvatelstva. Patří sem stav, složení a hustota obyvatelstva, jeho věkové a rodinné složení.

I podle těchto údajů se orientují marketingové plány cestovních kanceláří. Je zjištěno, že nejvíce lidé cestují mezi 30. – 40. rokem života, i když v řadě zemí je to i v důchodovém věku. Největší zájem mají mladí lidé, kteří se ovšem potýkají s nedostatkem financí. Mezi specifické nároky cestovního ruchu počítáme dopravu, ubytování stravování a zajímavosti cílového místa. Zdravotní stav je také z pohledu cestovního ruchu velmi důležitým faktorem, protože umožňuje snazší přizpůsobení novým podmínkám. Nejen dobrý zdravotní stav může ovlivnit cestování, protože často i nemocní podporují cestovní ruch za účelem prevence nebo léčení některých chorob (lázně).

Významný je i faktor pracovní, který zahrnuje zabezpečení cestovního ruchu dostatečným počtem kvalifikovaných pracovníků. To jsou lidé v institucích a zařízeních, kteří bezprostředně obsluhují účastníky cestovního ruchu, jsou to pracovníci v cestovních kancelářích, stravovacích či ubytovacích zařízeních, ale i lidé pracující v ostatních službách a místech soustředěných v cestovním ruchu. Dále pak lidé pracující ve vládních a správních institucích, které mohou svým rozhodnutím ovlivnit podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Úroveň tohoto pracovního zajištění často závisí na úrovni a systému našeho školství nejen odborného, ale i všeobecného, to především po stránce jazykové.

K materiálně-technickým podmínkám patří především ubytovací a stravovací zařízení, doprava, sportovně-rekreační zařízení, ale i zařízení obchodu a služeb různých druhů včetně zařízení na zahraničních přechodech, směnárny, ale i zdravotnické a bezpečnostní služby. Jsou zde velmi náročné podmínky na investice,

ale i zajištění různých úrovní komfortu pro různé skladby návštěvníků, a také využití v průběhu celého roku.

Mezi administrativní podmínky patří především výjezdní a vstupní formality to jsou k příkladu pasové, vízové, celní a směnářské předpisy. K jejich zjednodušení přispěla velkou mírou Evropská unie. Dále sem patří i formy zprostředkovacích a obchodních služeb cestovních kanceláří, praxe prodeje jízdenek a poskytování různých slev vztahujících se k cestovnímu ruchu. Tyto podmínky působí ve vzájemné souvislosti.(Petrů, 2007)

Indrová a kol. (2007) dělí tyto faktory jako ekonomické, ekologické, geografické, sociologické a psychologické.

Mezi ekonomické počítá procesy nutné k zajištění účasti lidí na cestovním ruchu i z hlediska účinků ve světové, státní a regionální ekonomice.

Ekologickými faktory rozumí zejména hodnocení potenciálu území pro cestovní ruch a vzájemného vztahu s životním prostředím, včetně jeho ochrany.

Geografický činitel si všímá cestovního ruchu z hlediska jeho vazby na geografické prostředí, význam tohoto prostředí pro rozvoj cestovního ale i vztahem mezi místy trvalého bydliště a místy cestovního ruchu.

Sociologicko-psychologické faktory vnímají cestovní ruch ve vztahu k člověku, jeho potřebám, jeho motivům účasti na cestovním ruchu a dále oblasti vzájemných vztahů mezi lidmi, zejména vztahů mezi účastníky cestovního ruchu a místním obyvatelstvem.

Vedle těchto faktorů stojí, ale celá řada dalších vědních disciplín například klimatologie, hydrologie, hygiena, demografie a další.

3.3 Vymezení základních pojmů

Definování cestovního ruchu se dotýká i dalších pojmů, které se vztahují především k podrobnějšímu rozlišení různých typů účastníků cestovního ruchu a to jak v oblasti domácího, tak i národního.

Patří sem pojem stálý obyvatel, který je chápán z hlediska mezinárodního či domácího cestovního ruchu. V mezinárodním se jedná o osobu, která žije v zemi alespoň jeden rok před příjezdem do jiné země na dobu kratší než jeden rok. Z hlediska domácího cestovního ruchu je za stálého obyvatele považována osoba, která v tomto místě žije alespoň šest měsíců před příjezdem do jiného místa na dobu kratší šesti měsíců.

Návštěvník je pojem také brán z hlediska mezinárodního i domácího. V mezinárodním cestovním ruchu je to osoba, která cestuje do zahraničí na dobu nepřekračující jeden rok, kdy hlavní účel cesty je jiný než vykonání výdělečné činnosti v zemi, kterou navštívil. Z pohledu domácího cestovního ruchu je návštěvníkem osoba žijící v dané zemi cestující na jiné místo v této zemi mimo své bydliště na dobu kratší než šest měsíců, za jiným hlavním účelem cesty než je výdělečná činnost (Indrová a kol., 2007)

Petrů (2007) chápe návštěvníka jako osobu cestující mimo své trvalé bydliště a jejím hlavním účelem cesty není výdělečná činnost. Autorka zde neuvádí žádnou omezující dobu jako předešlá a nejsou zde uvedeny rozdíly mezi mezinárodním a domácím cestovním ruchem.

Jako turista v mezinárodním cestovním ruchu je chápána osoba, cestující do jiné země mimo zemi, ve které má trvalé bydliště na dobu zahrnující alespoň jedno přenocování, ale ne delší než jeden rok, přičemž hlavní účel cesty není výdělečná činnost v navštívené zemi. Turista v domácím cestovním ruchu je osoba trvale usídlená v zemi cestující do jiného místa odlišného od jejího trvalého bydliště, na dobu alespoň jednoho přenocování, ale ne na dobu delší než šest měsíců, přičemž hlavním cílem její cesty není vykonání výdělečné činnosti v navštíveném místě.

V závislosti na délce pobytu se vyznačují dva typy a to turista na dovolené, který setrvává na daném místě více než určitý počet nocí nebo dní a turista krátkodobě pobývajícím, který cestuje na dobu trvající déle než 24 hodin a zahrnující pobyt alespoň s jedním přenocováním (Indrová a kol., 2007).

Turista je osoba zdržující se v navštívené zemi (místě) alespoň 24 hodin realizující alespoň jedno přenocování a motivem její cesty je využití volného času (zábava, dovolená, odpočinek, sport aj.), nebo vyřizování různých záležitostí. (Petrů, 2007)

Výletníka chápe Petrů (2007) jako jednodenního návštěvníka, který se zdrží pouze na jeden den v navštívené zemi (místě) bez toho aby zde přenocoval.

Indrová a kol. (2007) rozděluje výletníka do skupin mezinárodního a domácího cestovního ruchu. V mezinárodním je chápán jako osoba, která cestuje do jiné země než, ve které své trvalé bydliště a běžné životní prostředí na dobu kratší než je 24 hodin, aniž by v navštívené zemi přenocovala, přičemž hlavním účelem její cesty není výdělečná činnost v navštívené zemi. V domácím cestovním ruchu je výletníkem osoba trvale sídlící v dané zemi, která cestuje do místa odlišného od místa jejího trvalého bydliště a běžného životního prostředí na dobu kratší 24 hodin, aniž by v tomto místě přespala a přitom není hlavním účelem její cesty výdělečná činnost v navštíveném místě.

Základní atributy definice cestovního ruchu a následních vymezení pojmů návštěvník, turista a výletník je možno uvést jako rozhodující změnu místa běžného životního prostředí, dočasnost cesty a pobytu a její nevýdělečný charakter. (Indrová a kol., 2007).

3.4 Typologie cestovního ruchu

Do tohoto okamžiku byl cestovní ruch pojat v obecné rovině. Ve skutečnosti však nabývá úplně konkrétní podoby, která ho vystihuje po stránce obsahové i jevové. Je možné se setkat s různým členěním cestovního ruchu, a to na projevu v reálné konkrétní podobě na straně poptávky či nabídky. Nejčastěji je dělen na formy cestovního ruchu, v nichž se zohledňuje hlavně hledisko motivů účasti a na druhy cestovního ruchu, které řeší převážně jevový průběh a způsob jeho realizace závislé na geografických, ekonomických, společenských a jiných podmínkách, stejně tak i jeho účinky. (Indrová a kol., 2007)

V praxi dochází k propojení obou těchto hledisek a mezi autory se liší i názory na to co je forma, a co druh cestovního ruchu dává příkladem česká a slovenská literatura (Kašpar, Kopšo, Dohnal), používají při definici forem a druhů cestovního ruchu

úplně odlišná hlediska než švýcarská a rakouská literatura(Krippendorf, Freyer, Kaspar). Navzájem mají opačné názory na to, co je formou, a co druhem cestovního ruchu, vzhledem k této situaci zde bude uvedeno společné kritérium typu cestovního ruchu, jako vyjádření jeho jevové formy, které umožní bližší charakteristiku účastníka cestovního ruchu z hlediska motivace a způsobu realizace i účinky, které pro společnost i jednotlivce přináší.(Indrová a kol.,2007)

Proto také člení cestovní ruch dle následujících kritérií:

- převažující motivace účasti na cestovním ruchu
- místo realizace
- vztah k platební bilanci státu
- způsob zabezpečení cesty a pobytu
- počet účastníků
- způsob financování
- věk účastníků
- převažující prostředí pobytu
- ostatní kritéria

Autorka ve své práci velmi detailně popisuje kategorie podrobné členění, které je často rozděleno na několik podkategorií, ke kterým jsou uvedené vysvětlující komentáře, jež urychlují orientaci v textu. Petřů (2007) uvádí, že při klasifikaci cestovního ruchu se nejčastěji uplatňují následující aspekty:

- Motivace účasti na cestovním ruchu
- Místo realizace
- způsob účasti a forma úhrady
- podle způsobu a organizace zabezpečení služeb cestovního ruchu

V praxi se ještě můžeme setkat s výrazem, jakým je cestovní ruch mimo veřejné formy, který označuje cestovní ruch chatařů či chalupářů nebo bezplatné ubytování u příbuzných či známých.

-podle délky účasti, to zde popisuje autorka Petřů (2007)stejným způsobem, jako autorka předchozí Indrová a kol.(2007), je členěn na krátkodobý a dlouhodobý cestovní ruch. Stejně tak jako ostatní hlediska, kam zahrnuje městský, venkovský a

lázeňský cestovní ruch, cestovní ruch ve střediscích, ať již přímořských nebo horských a dalších.

3.5 Sužby v cestovním ruchu

3.5.1 Ubytovací služby

Tato služba představuje základní podmínku pro rozvoj cestovního ruchu a je možno ji charakterizovat jako umožnění přechodného ubytování mimo místo trvalého bydliště. Tento rozvoj je spjat s politickými, hospodářskými a sociálními změnami ve společnosti, které mají vliv na pohyb obyvatelstva mimo místo jejich trvalého bydliště a působí tak na vznik různých ubytovacích zařízení.

Rozvoj cyklistiky a později automobilismu ovlivnil rozvoj ubytovacích zařízení. V této době vznikaly první seznamy ubytovacích zařízení, které lze považovat za základ pro pozdější klasifikaci hotelů. Rozvoj hotelů začal být patrný před koncem 19. století ve Francii, Velké Británii, Švýcarsku či Německu, i v USA.

Hotelnictví znamená v současné době nepostradatelnou součást cestovního ruchu. Jeho předmětem je výstavba, zařízení a organizace hotelů i velkých hotelových řetězců, zabezpečování jejich provozu a poskytování hotelových služeb a často se v tomto smyslu hovoří o hotelovém průmyslu (Indrová a kol., 2007).

Členění ubytovacích zařízení, kategorie a klasifikace

S rozvojem cestovního ruchu dochází i k nárůstu různých druhů ubytovacích zařízení, jež poskytují účastníkům cestovního ruchu služby na různé úrovni a v různém rozsahu. Je možné je členit podle mnoha kritérií, a to podle velikosti, doby provozu, umístění, převažující, klientely a druhu zařízení.

Dělení hostů, kteří navštěvují ubytovací zařízení, se člení podle různých kritérií například podle teritoria, odkud přicházejí (domáci, zahraniční) tzv. geografická segmentace. Další dělení je podle věku (senioři, junioři, děti) tzv. demografická segmentace nebo podle účelu účasti na cestovním ruchu (návštěvníci s určitým pracovním posláním-obchodníci, kongresoví hosté, církevní hosté, diplomaté, a pak jsou to turisté-jednotlivci, rodiny s dětmi apod.) Toto dělení slouží ke zlepšení poznání potřeb a služeb zákazníků a je základem pro vytváření správné marketingové strategie (Indrová a kol., 2007)

3.5.2 Stravovací služby

Hlavním cílem této služby je uspokojení základní lidské potřeby, a to potřeba výživy. Člověk tuto službu využívá během cestovního ruchu při průběhu přemísťování, ale i během svého pobytu v cílovém místě. Nejde však jen o nasycení, ale také o seznámení s prvkem kultury daného národa či regionu, což také může být hlavním motivem účasti na cestovním ruchu (vinná réva, výroba sýrů, destilátů a piva atd.).

Jiná forma stravovacích služeb je forma společného stravování. Jde o hromadnou přípravu pokrmů a nápojů pro větší skupiny návštěvníků, kdy je výroba, odbyt i konečná spotřeba úzce propojena. Za specifický ekonomický význam lze považovat například to, že:

- přispívá k vytváření volného času, a tak se podílí na zvýšení životní úrovně
- ovlivňuje skladbu výživy a prosazuje zde účelné prvky
- zohledňuje výživu dle potřeby s ohledem na věk, zdravotní stav, energetickou potřebu, náboženská omezení atd.
- spotřeba dává podnět k činnosti dalším odvětvím, jako jsou potravinářství, strojírenství, spotřební průmysl, odborné školství apod.)
- tvorba pracovních příležitostí
- charakterizuje kulturu daného národa

Společné stravování probíhá jako veřejné- restaurační nebo jako účelové – uzavřené. Veřejné stravování disponuje velkou úsporou času pro účastníka. Charakteristikou restauračních zařízení je, že není předem známa klientela, co se týče rozsahu či struktury. Zákazník hradí plnou cenu produktu, která je stanovena podnikatelem a nabídka sortimentu je poměrně široká. (Indrová a kol., 2007)

K současným trendům v oblasti stravovacích služeb v současnosti patří kromě tradičních restaurací, kaváren či vináren různé specializace v rámci etnických (čínské, italské, řecké atd.) restaurací nebo provozů specializované na určité druhy pokrmů či nápojů- steak housy, drůbeží občerstvení, vegetariánské restaurace,

palačinkárny, pizzerie, bary, čajovny. Ty velmi často rozvíjejí cestovní ruch v místě, kde se stravovací zařízení nachází.

Vývojové změny ve stravovacích službách vznikají změnami životního stylu, především ve městech, kdy není spotřebitel ochoten stravování věnovat mnoho času. K základním faktorům, které na změnu stravovacího režimu působí během dne, patří:

- vyšší podíl osaměle žijících osob a bezdětných domácností
- větší vzdálenost mezi domovem a pracovištěm, navazující především na osobní rozvoj v souvislosti s automobilovou dopravou
- vyšší počet zaměstnaných žen
- rychlejší životní tempo, související se stále větší potřebou aktivit i mimo svou pracovní činnost

Národní gastronomie v cestovním ruchu je jednou z významných atraktivit, je součástí kulturního dědictví národa a může působit i jako hlavní motiv účasti na cestovním ruchu. Je ovlivněna geografickou polohou, podnebím, dominujícími prvky flory a fauny, stupněm ekonomického rozvoje, kulturní tradicí atd. (Indrová a kol., 2007).

3.5.3 Dopravní služby

Dopravní služby jsou nezbytnou podmínkou pro realizaci cestovního ruchu. Charakterizují se jako služby spojené s přemístěním účastníků cestovního ruchu z místa bydliště do místa realizace cestovního ruchu. Na kvalitě této služby závisí spokojenost účastníka a splnění jeho představ, přání a vlastních cílů v místě cestovního ruchu. Účastníci cestovního ruchu mají různé požadavky na dopravní služby (bezpečnost a pohodlí, rychlost, schopnost přemístění na místo realizace cestovního ruchu, dostatečně velká kapacity dopravních prostředků, dostatečná frekvence dopravy, cena, která bude odpovídat kvalitě dopravní služby

Dopravní služba má také několik druhů dopravy, které se od sebe podstatně liší dopravním prostředkem či místem kde doprava probíhá, patří sem letecká, silniční, vodní a železniční doprava a nakonec zvláštní druhy dopravy.

Všechny druhy dopravy zde vyjmenované mohou sloužit i jako vlastní motiv cestovního ruchu jako jsou například vyhlídkové lety, projížďky po moři, jízdy historickým vlakem apod. (Indrová a kol., 2007)

3.6 Kulturní dědictví a památky v cestovním ruchu

Kulturní dědictví jsou označována jako hodnoty vytvořené či přetvořené člověkem v oblasti duchovní i v oblasti hmotné. Vznikaly převzetím vědomostí a zvyků dřívějších generací a předáním generacím následujícím, což je základem kulturních tradic. Vzhledem k rozdílným historickým a geografickým podmínkám mají tyto hodnoty specifický charakter.

Kulturní dědictví se rozlišuje na:

- nehmotné- duchovní –písně, tance, zvyky, pořekadla, přísloví
- hmotné-movité-plastika, malba, umělecké řemeslo
-nemovité-architektura

Památky je termín poměrně mladý a vystřídal názvy jako starožitnosti či archeologické památky. Byla charakterizována jako významný předmět připomínající minulost bez ohledu na vzdálenost či minulost člověka nebo přírody (Indrová a kol., 2007). Kulturní památka je pro úřední potřebu definována zákonem č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči § 2 :

1. Ministerstvo kultury prohlašuje za kulturní památky nemovité a movité věci, případně jejich soubory,
  - které jsou významným dokladem historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od dob nejstarších po dobu současnou, jako projev tvůrčích schopností a práce člověka z různých oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty jako jsou revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické
  - které jsou v přímém vztahu k významným osobnostem a historickým událostem
2. Za soubory věcí se prohlašují za kulturní památky, i když některé věci nejsou kulturními památkami

3.7 Historie ochrany přírody a krajiny

Podklad pro právní ochranu se vyvíjel již od středověku, kdy měla ochrana důvody zejména estetické, historické a kulturní. První právní akty měly za cíl především ochranu proti pytláctví dále na ochranu lesů a lesních a vodních živočichů. První návrh zahrnující ochranu přírody Maiestas Carolina císaře Karla IV. obsahoval systém správy lesů a stanovil přísné tresty při jeho porušení, to se nelíbilo šlechtě a tak návrh nenabyl platnosti.

Vědomé snahy o ochranu některých přírodních a krajinných prvků a území se objevují na začátku 19. stol v období romantismu. Vznikají první chráněná území u nás, jsou to Žofínský prales a Hojná voda dalšími byla rezervace Boubínský prales. (ochrana přírody a krajiny v České republice)

3.8 Definice ochrany přírody a krajiny

Vymezení ochrany přírody a krajiny v zákoně č. 114/1992 Sb. zní „ochranou přírody a krajiny se podle tohoto zákona rozumí dále vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny či jejich společenstva, dále potom o nerosty horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled krajiny a její přístupnost“.

Cestovní ruch je velkým kolosem, který do sebe vtahuje a velmi ovlivňuje vše kolem sebe. Blízce se také dotýká i přírody a krajiny, je velmi důležité aby se příroda a krajina s cestovním ruchem doplňovali a kladně se ovlivňovali. Nepříznivé vlivy by mohly přírodu i krajiny zničit s proto se musí chránit.

4. CHARAKTERISTIKA STUDIJNÍHO ÚZEMÍ

Fyzicko-geografický popis území

Obec Kovářov určují souřadnice 49°31'3.15"N severní šířky a 14°16'45.88"E východní délky. Leží severovýchodně od města Písek (cca 30 Km), severozápadně od města Tábor (cca 30 Km), jižně od Prahy (cca 100 Km), severně od Českých Budějovic (cca 80 Km). Popisované území Kovářovska leží (až na Orlík nad Vltavou) na pravém břehu řeky Vltavy, nedaleko od jihovýchodně položené vodní nádrže Orlík.

Do zájmového území patří obec Kovářov (Březí, Dobrá Voda, Jalovčí, Chrást, Kotýřina, Řenkov, Lašovice, Onen Svět, Předbořice, Radvánov, Vepice, Vesec, Vladyčín, Zahořany, Záluží, Zlučín, Žebrákov), obec Hrejkovice (Chlumeck, pechova Lhota, Níkovice), obec Kostelec nad Vltavou (Přílepov, Sobědraž, Zahrádka), obec Hrazany (Hrazánky, Dobrošov, Klisinec), Orlík nad Vltavou.

Obec se rozkládá v nadmořské výšce 520-540 m. n. m. na území geomorfologického okrsku Kovářovská vrchovina, která patří k podcelku Votické vrchoviny a celku Vlašimské pahorkatiny, která spadá pod oblast Středočeské pahorkatiny. Kovářovská vrchovina (zvaná podle obce Kovářov) je charakteristická zvlněným erozně denudačním povrchem, který má mírně zahloubená údolí a četné vrchy s často se vyskytujícími skalními tvary. Tato vrchovina se rozkládá v 450-550 m. n. m. na západním okraji ploché klenby tzv. středočeského prahu. Nejvyšším bodem je vrch Zběžnice (608 m. n. m.), který leží severozápadně od Klisína a nejnižším bodem je pak v údolní dno žebračovského potoka (396 m. n. m.) (Müllerová-Hezoučková, 1986).

Hydrografický popis

Kovářovsko spadá do povodí Vltavy prostřednictvím sobědražského potoka (západ, jihozápad) a hrejkovického potoka (východ a jihovýchod), rozkládá se v jejich pramenné oblasti. Na těchto potocích se vyskytuje mnoho větších i menších rybníků. (Müllerová- Hezoučková, 1986)

Geologický popis území

Geologické složení tohoto kraje je prahorní útvar, kde převládá žula, rula a svor. K místním nerostům patří antimon a zlato (Milešov nad Vltavou), dále pak burel (Zahořany), olovo a stříbro (Svatém Jáně u Květova), kaolin (Sepekov a Božetice) a nakonec žula, která se v nejlepší jakosti (Kovářovsko, Pechova Lhota, Hrazánky, Kojetín), (Kytka, 1997).

Území tvoří amfiboliticko-porfirická žula, což je hornina středočeského plutonu, která pochází z prvohor. Objevují se zde porfyry, aplity, žilné žuly a křemeny, které tvoří pruh vyvýšenin mezi Kovářovem a Pechovou Lhotou. Zvětralá žula vzácně vytváří nepravé viklany či brány a na jejich povrchu vznikají skalní misky s odtokovými žlábkami. Z pedologického hlediska je známo, že půdy v okolí Kovářova jsou převážně písčito-hlinité a hlinito-písčité, typu podzolových a lesních hnědých půd (Müllerová-Hezoučková, 1986).

Historie území

Je známo, že jižní Čechy jsou chladnější než Polabí a to je chladnější než moravské nížiny, tento teplotní poměr byl již v dávných dobách, a proto tehdy byla tato krajina pod trvalým ledem. Mnohé místní bludné balvany u Chyšek a Petrovic mohly být jen ledovcem na svá místa zaneseny a obroušeny. Na konci doby kamenné u Milevska v letních obdobích ledy roztály, ale tato neúrodná, studená a lesnatá pahorkatina tehdy lidi nelákala (Růžička, 1996).

První dochovaná zmínka je z roku 1220, ale archeologické nálezy pocházejí již z 9. století. Kovářov měl na počátku několik dvorců či tvrzí, kde hospodařily rytířské rody, které postupně prodávaly své majetky pánům z Rožmberka a Švamberkům. Později připadl Kovářov prodejem do majetku pánů na Zvíkově a Orlíku. Tento stav, avšak v jiné podobě trval až do roku 1919, kdy byla provedena pozemková reforma. Lidé si půdu kupovali a samostatně jí obhospodařovali. Kovářovu se nevyhýbalo ani světové dění. V malé míře zde působila doba husitská. Nejvíce však krajinu a okolí poznamenala třicetiletá válka, která zdejší kraj velmi zpustošila. Příkladem je městečko Zahořany, ze kterého zůstala jen malá vesnička. Vesnička Hostín, kromě několika stavení téměř zmizela. Švédské vojsko žádalo na chudých občanech

výpalné, to bylo 17. století. V 18. století procházelo Kovářovem francouzské a pruské vojsko. V sedmileté válce (1756 – 1763) byly vládou ukládány vysoké daně, což způsobilo v tomto kraji bídu a hlad. V letech 1771 – 1772 zde propukla epidemie moru. V kovářovské osadě na to doplatily téměř 2/3 obyvatel. Ani to však obyvatele Kovářova neodradilo a vesnici byla znovu vybudována. Mnoho domů a staveb z této doby má dodnes na kamenech či zdech rok svého postavení. V roce 1886 nastal velký zvrat, protože byla zřízena silnice z Milevska do Zahořan, což otevřelo tento chudý kraj světu a je tedy možné pokládat Kovářov za přirozené středisko rozlehlého okolí, stejně tak jako tomu bylo i v minulosti (Müllerová-Hezoučková, 1986).

5. METODIKA

Metodou šetření, je zjištění, jak je území využíváno turisty a jak toto využití ovlivňuje krajinu a přírodu v zájmovém území, což bude provedeno z toho důvodu, aby bylo možné změnit možné necitlivé chování k přírodě a krajině. Tato metodika je založena na znalosti zájmového území a jeho přímého sledování, důvodem toho je přiblížení se dané problematice.

5.1 Sběr dat

Vlastní terénní průzkum zájmového území

Největší význam při získávání dat k této práci měl jednoznačně vlastní průzkum, který doprovázela spolupráce s konzultantem práce a jeho vědomosti. Velmi tomu také napomohla skutečnost, že je toto území také autorovým trvalým bydlištěm.

Sběr probíhal osobní návštěvou daných lokalit, ať už to byly turistické či cyklistické trasy nebo návštěva místních památek a jejich okolí. Při těchto návštěvách postupně vznikala fotodokumentace a zápisky, které sloužily k pozdějšímu vyhodnocení dat v analýze vlivů turismu na ochranu přírody a krajiny v zájmovém území.

Pro zopakování této metody je zapotřebí navštívit všechna turisticky vyhledávaná místa v této lokalitě, které je detailně popsáno v kapitole charakteristika a popis zájmového území. Jedná se prvky, které mění ráz krajiny a ovlivňují přírodu okolo sebe. Tato metoda udává současný stav vlivu turismu a získané výsledky se během následujících let mohou měnit a tak může mít tato metoda odlišné výsledky.

Pomocné zdroje

Pomocnými zdroji se rozumí zdroje, které pomáhaly autorovi v orientaci terénem (turistické mapy), dále pak různé druhy průvodců po zajímavostech a kulturních či přírodních památkách. Také sem patří informační tabule vyskytující se u cest a zajímavostí. Částečně pomáhaly i různé internetové stránky s informacemi o navštěvovaných místech.

5.2 Analýza dat

K tomuto rozboru byla použita SWOT analýza

Tato analýza je souhrnem pozitivních či negativních vlivů turismu na ochranu přírody a jejích příležitostí či hrozeb. Je možné, že některé hrozby či negativní vlivy se mohou stát příležitostmi či pozitivními vlivy, to záleží na určitých okolnostech (intenzita cestovního ruchu nebo jeho charakter). Měla by představit čtyři základní části, které napomůžou dalšímu postupu práce a vyhodnocení výsledků.

Silné stránky- pozitivní

- podpora dlouhodobé ochrany přírody, krajiny a přírodních zdrojů, kulturního dědictví, ochranu biodiverzity
- turisté a podnikatelské subjekty vytváří a prohlubují pochopení, úctu a vztah k přírodě, kultuře a kulturnímu dědictví, starají se o ochranu přírody a krajiny
- rozvoj místního kulturního života (divadlo, folklorní soubor, kino, koncerty, muzeum), vytváření a oživení tradičních řemesel a umění
- zvyšování životního standardu i kvality života místních obyvatel - vytváření pracovních příležitostí (drobné podnikání, místní řemesla, vyšší příjmy obyvatel, změna negativních stereotypů)
- nabídka zajímavostí pro zvýšení cestovního ruchu zahrnuje ve velké míře péči o přírodu a krajiny (nikoho z návštěvníků nezajímá zničená a zdevastovaná příroda či krajina)
- záchrana a opravy starých architektonických a přírodních památek, které také slouží jako lákavé zajímavosti pro turisty (fara, radnice, sakrální památky, sousoší, kamenné útvary)(viz. příloha- obr. č. 1).
- zvýšení hodnot pozemků či nemovitostí v dané lokalitě, tam kde je to turisticky zajímavé je většinou i líbivé a tak se zvedá i cena
- zvýšení přílivu finančních prostředků pro dané území což také napomáhá jeho rozvoji (1. místo v republikové soutěži Vesnice roku 2004, dotace apod.)

Slabé stránky – negativní

- ohrožení zdrojů pitné vody způsobené nedostatkem hygienických zařízení především v místech zvýšené rekreace (chatové oblasti) a doposud nezřízená čistička odpadních vod
- zvýšená tvorba skládek pevných odpadů a vytváření černých skládek v přírodě
- zvyšující se riziko požárů při rekreaci turistů v zájmovém území
- poškozování přírody a krajiny dopravními prostředky či necitlivým chováním (sešlapávání, lámání, ničení) v přírodě, které způsobuje zhoršené vsakování půdy, snižuje pórovitost půdy, poškozují kořeny stromů (viz příloha- obr. č. 2) a částečně tak způsobují erozi v krajině
- vznik zahrádkářských a chatových osad poškozují estetický vzhled krajiny
- zvýšený turismus v daném území ruší zvěř, která je omezena v příjmu potravy reprodukci a klidu, který potřebuje pro život
- často dochází ke změně přírodního prostředí na prostředí umělé, které narušuje okolní ekosystémy, mění koloběhu látek, nežádoucími vlastnosti způsobené stavbou silnic, ubytovacích či rekreačních zařízení
- poškozování a sezónní zhoršování přírodního prostředí v místech, kde je zvýšená koncentrace turistů
- zvýšená produkce pevných a kapalných odpadů, hluk, tepelné znečištění, chemické látky, vibrace a emise z dopravy, čisticí prostředky, lidské exkrementy atd.
- vznik necitlivých staveb k přírodnímu reliéfu či místní architektuře - narušování vzhledu krajiny
- větší spotřeba v navštěvovaném území, neobnovitelných i obnovitelných přírodních zdrojů, především (palivo, voda, dřeva, doprava, vytápění, klimatizace a další)
- získané finanční prostředky se neuplatňují v dostatečné míře na ochranu přírody a krajiny
- možná ztráta kvality života místních obyvatel, způsobená vyšší koncentrací turistů

- znečištěním přírody, ztrátou soukromí, zvýšeným množstvím kriminality, upřednostněním turistů ve službách
- tvorba napětí a možná i nesnášenlivosti turisty a místními obyvateli, což vytváří nepohodu v soužití a odcizení či narušení v zájmovém území

Příležitosti

- vývoj a aplikace technologií pro přesnou kvantifikaci vlivů cestovního ruchu na životní prostředí a ekosystémy
- obnovy a ochrany přírody a krajiny v daném území
- plánování nových turistických aktivit a služeb
- motivace podnikatelů v turismu pro zlepšení životního prostředí v zájmovém území
- klást větší důraz na poznávání, prožitky, šetrnou turistiku, ekoturistiku atd.
- připuštění si váhy přírodních zdrojů, kulturních dědictví a kvality života
- způsob vzniku informačních a komunikačních technologií v daném území
- růst vzdělanosti turistů a návštěvníků, ale i místních obyvatel a podnikatelů
- růst kvalitních a šetrných služeb nabízených turistům v daném území
- zvyšující se znalost o přírodě a krajině a také o jejich ochraně
- vznik šetrných podnikatelských záměrů (cykloturistika, agroturistika, hypoturistika a další)

Hrozby

- nárůst rozvoje turismu do nepřipustných hodnot
- rozvoj nešetrných aktivit k přírodě a krajině, využití (aut, člunů, motorek, čtyřkolek, motorového létání či lyžování)
- rozšíření území pro turismus do dalších území, která byla doposud nevyužívaná turismem
- poškození vzácných a cenných míst v zájmovém území

6. SOUČASNÝ STAV TURISMU A ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Zájmové území Kovářovska je doslova propleteno turistickými či cykloturistickými trasami a posázené velkým množstvím památek většího či menšího významu. Toto území je především v letní sezóně velmi příjemným a zajímavým místem pro návštěvu a rekreaci.

Potenciál cestovního ruchu tohoto území tvoří především:

- kulturní památky
  - Zámek Orlík- v této oblasti nejnavštěvovanější a nejvýznamnější památkou, jde o zámek stojící na vysoké skále, která je již téměř zatopená vlivem přehrady, tříposchodový palác postavený Karlem IV., nyní v soukromém vlastnictví Schwanzenberků, je obklopený lesy, které jsou parkově upravené, ale volně přecházejí do přírodních porostů v blízkosti zámku je ještě rodinná hrobka majitelů (viz. příloha- obr. č. 3)
  - Žďákovský most – ocelový silniční most přes řeku Vltavu v místech Orlické přehrady, jedná se o největší jednoobloukový most bez táhla na světě, v současnosti se pracuje na jeho opravě a průjezd je omezen
  - Orlická přehrada- je součástí Vltavské kaskády, přehradila tok řeky Vltavy, nese jméno podle zámku Orlík, součástí je vodní elektrárna
  - Klášter Premonstrátů-nejstarší jihočeský klášter stojící v Milevsku vznikl ve 12. století
  - Kostel sv. Jiljí – dnes gotický kostel založený také ve 12. století stojící vedle kláštera Premonstrátů
  - Kostel sv. Bartoloměje – stojí na náměstí města Milevska
  - Židovská synagoga – stojí v Milevsku, jde o novoklasicistickou stavbu podle návrhu O. Tyla, možná návštěvy v době bohoslužeb
  - Sousoší Kalvárii a socha sv. Jana na návsi jsou připisované sochaři Brokoffovi, nacházející se v Kovářově (viz příloha-obr.č. 4)
  - kostel Všech Svatých- stojí na kovářovské návsi a je zde nejstarší památkou, postaven v gotickém slohu v roce 1220
  - židovský hřbitov – nedaleko obce Kovářov se starobylými náhrobky
- přírodní památky

- kovářovská hůrka – zalesněný vrch cca 0,5 Km od Kovářova, tvořen žulovými balvany, které mají misky či odtokové žlábký
  - skalní brána – žulový útvar vzniklý bochníkovitým zvětráváním těchto masivů, seskupení tří velkých kamenů připomínající bránu (viz příloha- obr. č. 5)
  - sfinga - žulový balvan vymodelovaný povětrnostními vlivy do podoby sfingy
  - dehetník – je louka v plochem údolí cca 1 Km od Milevska, jedná se o vlhkou louku, která má zachovalé zbytky porostů cenných lučních rašelinných společenstev s vachtou trojlistou a ostřicí dvoumužnou.
  - kněz u Hrazan-balvanitý vrch Březina (576 m.n.m.) s lesním porostem, který se nachází 0,3 km severně od obce Hrazany. Geomorfologicky významná lokalita v západní části Votické vrchoviny s rozptýlenými velkými žokovitými balvany a balvanovým mořem, s porostem smíšeného lesa.
  - Smutná -část toku říčky u Sepekova, přirozeně meandrující horní část toku, v působivém údolí, s velkou rozmanitostí pobřežních porostů, které tvoří hnízdní biotop početných populací druhově bohaté avifauny, s pravidelným výskytem vydry říční.
  - Sobědražský prales-jde o malý zbytek přirozeného porostu acidofilních bučin s charakteristickou faunou a entomofaunou vázanou na staré listnaté porosty.
  - Bachmač-lesní rašeliniště se nachází u břehů Vltavy, rašeliniště přechodového až vrchovištního typu, s rašelinným březovým borem a ostřicovo-rašeliníkovými společenstvy. Unikátní vegetační formace v poměrně teplé oblasti Středního Povltaví.
  - Boukal-lesní rybník 2 km od Milevska u obce Zbelítov, s rozsáhlými porosty rákosin a ostřic, s druhově bohatou faunou vodních ptáků a početnými populacemi několika druhů obojživelníků.
- turistika a cykloturistika- v dané oblasti se nachází velké množství turisticky i cykloturisticky značených tras, které nabízí nepřeborné množství výletů se zastaveními na zajímavých místech či odpočívadlech.(viz. příloha-obr. č. 6)

Zvýšená návštěvnost v letních měsících ovlivňuje ochranu přírody a krajiny ve větším měřítku (sešlapy půdy, plašení zvěře, znečištění okolí, odkrývání kořenů stromů a další). Do oblasti však také přináší finanční prostředky, které se používají k osvětě o přírodě a krajině, ale také její ochraně.

- rekreace- v oblasti středního Povltaví se rekreace vyskytuje velmi často, možnosti ubytování nabízejí hotely, kempy a chatové oblasti, ale i pronájem pokojů místními obyvateli.(viz příloha- obr. č. 7, obr. č. 8) Nejčastější aktivitou při rekreaci v tomto území je koupaní a rybaření v orlické přehradě, což značně ovlivňuje její znečištění (odpadky, chemické látky obsažené v drogistických prostředcích) a eutrofizaci. Chatové oblasti také mění krajinný ráz oblasti a vyskytují se zde problémy s kanalizací, která často vyúsťuje přímo do vodních toků v oblasti.
- kulturní akce – významnými kulturními akcemi jsou letní folklorní festival v Kovářově, bartolomějské posvícení v Milevsku, Sepekovská pouť, místní kina a ochotnická divadla, koncerty a další. To vše přitahuje velké množství návštěvníků z širokého okolí a tedy i významně ovlivňuje místní obyvatele regionu, ale i přírodu či krajinu.

Zvýšený turistický ruch ať již je to za jakýmkoliv účelem sebou přináší své klady i zápory, se kterými je nutné počítat a předcházet jim. Je důležité, aby se příroda a krajina v tomto území nepoškozovala a nadále mohla sloužit jako velmi významný prvek cestovního ruchu.

7. VÝSLEDKY A DOPORUČENÍ

Vliv cestovního ruchu v zájmové území je značný především v letní sezóně, což nejvíce ovlivňuje jeho lokalita v blízkosti Orlické přehrady. Nepatří však k nejnavštěvovanějším oblastem České republiky a důsledkem toho není tolik zatěžován. Ze získaných poznatků lze rozdělit vliv turismu do dvou kategorií, a to negativní a pozitivní vlivy působící na ochranu přírody a krajiny v zájmovém území Kovářovska, které spadá do Svazku obcí Milevska.

K pozitivním vlivům turismu patří dlouhodobá péče o přírodu a krajinu, kterou se místní obce zabývají. Dochází také k modernizaci cyklostezek, kde vznikají odpočinková místa s informačními cedulemi. Značným přínosem je pro poskytovatele ubytovacích, stravovacích či dopravních služeb. Více nabídek také dostávají místní řemeslníci a podnikatelé různých oborů. To přináší pracovní příležitosti pro místní obyvatele a tedy i rozvoj oblasti. Zvýšený cestovní ruch přináší do oblasti finanční prostředky, které mohou obyvatelé využít nejen pro obnovu a údržbu nemovitostí ale i ochranu a osvětu přírody a krajiny. Právě osvěta turistů ve formě informačních cedulí a propagačních materiálů (viz příloha-obr. č. 9) napomáhá pochopení správného chování v přírodě. Přínosem rozvoje cestovního ruchu ve volné krajině často napomáhá zachovat či obnovit původní krajinné prvky jako jsou remízy, meze, louky či stromořadí, které byli v minulosti poškozeny či úplně zničeny zemědělskou činností. Právě tyto prvky jsou velmi důležité pro volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny. Vliv turismu v některých případech paradoxně napomáhá rostlinám s nízkou konkurenceschopností, které nejsou schopné růst vedle běžných druhů rostlin a potřebují rozvolněný porost vznikající rozšlapání drnů nebo kácením křovin kolem turistických cest.

Negativní vlivy cestovního ruchu bezesporu přináší zvýšená koncentrace lidí a jejich pohyb v dané lokalitě. Zvýšená doprava spojená s přesunem turistů do cílové oblasti s sebou přináší znečištění ovzduší, zvýšení hluku a větší úhyn živočichů na dopravních komunikacích. Lhostejností některých turistů a cyklistů vznikají

v přírodě skládky a častým jevem je zvýšený hluk v oblasti stezek, kterým způsobují plašení zvířat. Využívání rekreačních oblastí a kempů navyšují produkci komunálního odpadu (viz příloha – obr. č. 10) a zvyšují znečištění vodních toků. Velkým nebezpečím pro krajinu kolem těchto zařízení je rozdělávání ohňů v suchém období letní sezóny na nepovolených místech (viz. příloha-obr. č. 11). Neukázněným chováním, tak často dochází k požárům, které znamenají zkázu pro veškeré druhy rostlin a živočichů. Výstavbou nových rekreačních zařízení a příjezdových komunikací (např. Hotel Radava, kemp Trhovky aj.) dochází k podstatné změně krajinného rázu a ekosystémů v daném místě.

Doporučení

Ze získaných výsledků analýzy je zapotřebí potlačit negativní vlivy turismu vyskytující se v daném zájmovém území. Některé negativní vlivy je možné odstranit v relativně krátké době, jiné však budou potřebovat dlouhodobá řešení. V některých případech (např. znečištění Orlické přehrady) by se za úspěch dalo považovat zachování současného stavu, ale nutná je snaha o jeho zlepšení.

Doporučení pro zlepšení stavu s komunálními odpady by v oblasti cyklostezek a turistických tras mělo být zvýšení počtu odpadkových košů na odpočívadlech, což by mohlo zabránit znečištění lokality. V tomto případě je však nutná údržba těchto míst, na kterou by měla být obecním úřadem vyčleněna jistá finanční rezerva. Čistota v okolí těchto tras bude zlepšovat úroveň turismu a to zvýší zájem o využívání této oblasti cestovního ruchu.

Dalším doporučením je zřízení obecní čističky odpadních vod v Kovářově, která zde chybí, protože právě obec by měla jít příkladem ostatním osadám, které pod ní spadají. Zvýšit by se měla kontrola způsobu likvidace odpadních vod v chatových oblastech a rekreačních zařízení, což by napomohlo zmapování problematiky znečištění vodních toků. V případě zjištění o nesprávné likvidaci by měla následovat pokuta a mělo by být dohlédnuto na nápravu dané situace. Omezením úniku odpadních vod do volné přírody by zlepšilo stav vodních toků.

Při výstavbě nových rekreačních zařízení vznikají necitlivé zásahy do krajiny a místní architektury. Tomu by se dalo předejít využíváním a renovací stávajících objektů, které by mohly k těmto účelům vhodně sloužit. Příklady historických objektů v okolí Kovářova, které by se mohly využít v oblasti cestovního ruchu, jsou opuštěný lihovar ve Slavoňově (viz příloha- obr. č. 12) nebo rozhledna na Koňském vrchu u Zahořan (viz. příloha- obr. č. 13).

Je důležité udržovat cestovní ruch v zájmovém území v jisté míře, aby nedocházelo k nesnášenlivosti místních obyvatel a turistů, jehož původem je upřednostňování turistů před místními či zhoršení kvality života místních obyvatel (přelidněnost, zvýšení hluku a další).

8. ZÁVĚR

Tato bakalářská práce popisuje a rozebírá vlivy turismu na ochranu přírody a krajiny v zájmovém území, které spadá do Svazku obcí Milevska. Cestovní ruch, kam turismus bezpochyby spadá, se v dané lokalitě zvyšuje s přibývajícimi možnostmi naplnění rekreace či rozvojem vznikem turistických a cykloturistických tras. Jeho vlivy však nejsou vždy pozitivní a tak se zde řešily možné návrhy na potlačení negativních vlivů. Jde především o návrhy, které by měly zamezit znečištění vodních toků odpadními vodami, omezení znečištění okolí komunálním odpadem či zamezení vzniku nových a krajinu narušujících rekreačních zařízení. Mnohé vlivy však změnit nelze a to je neukázněné či lhostejné chování návštěvníků a turistů.

Využitelným přínosem této práce jsou návrhy, které by mohly zlepšit stav současných negativních vlivů nebo alespoň na ně upozornit, aby se v budoucnu tyto problémy začaly řešit.

Snahou obcí v tomto zájmovém území by měla být především ochrana přírody a krajiny, protože ta utváří kvalitní a příjemné prostředí pro turisty, ale i místní obyvatele. Neponičené a zdravá příroda je v dnešní době jedním z největších pokladů země, a to také způsobuje stále se rozvíjející zájem o aktivní trávení rekreací. Je důležité udržovat cestovní ruch v dané lokalitě v jisté míře, aby se negativní působení na přírodní krásy a krajinné prvky nezvyšovaly.

9. PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

- **Dohnal V., 1969:** *Ekonomika cestovního ruchu*. SPN, Praha.
- **Freyer W., 2006:** *Tourismus*. Oldenbourg, Minichov.
- **Hunziker W. et. Krapf K., 1942:** *Grundrisse der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre*. Polygraphischer Verlag, Zürich.
- **Indrová J., Malá V., Mlejnková L., Netková J. et. Petřů Z., 2007:** *Cestovní ruch (základy)*. Oeconomica, Praha.
- **Kaspar C., 1989:** *Die Fremdenverkehrslehre im Grundriss*. Bern.
- **Kašpar J., 1986:** *Vybrané kapitoly z ekonomiky cestovního ruchu*. SPN, Praha.
- **Knebel H. J., 1960:** *Soziologische Strukturwandlungen im modernen Tourismus*. Enke, Stuttgart.
- **Kytka J., 1997:** *Milevsko a jeho kraj*. Spolek pro rozvoj kultury v Milevsku, Milevsko.
- **Müllerová-Hezoučková M., 1986:** *Po stopách času obce Kovářov*. MNV Kovářov, Kovářov.
- **Pásková M. et. Zelenka J., 2009:** *Udržitelnost cestovního ruchu ve vztahu k ochraně přírody a krajiny*. in **Zelenka J., Mls K.:** *Dobrá praxe v udržitelnosti cestovního ruchu*. Gaudeamus, Hradec Králové, 9 s.
- **Petřů Z., 2007:** *Základy ekonomiky cestovního ruchu*. Idea servis, Praha.
- **Růžička J. 1996:** *Vývoj Milevska a okolí od pravěku až do r. 1939*. Spolek pro rozvoj kultury v Milevsku, Milevsko.
- **Zelenka J., Jonáš R. et. Červinka M., 1996:** *Informatika v cestovním ruchu*. Gaudeamus, Hradec Králové.
- **Zákon č. 114 / 1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.**

- Zákon č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění.
- **Ochrana přírody a krajiny v České republice:** online na http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=historie_ochrany&site=zakladni_udaje_cz, cit. 15. 4. 2011.

10. PŘÍLOHY